

Interview met Theo de Roos

dd. 29-08-2016

Wat deed je voordat je in dienst ging?

Ik was bezig met promotie, een proefschrift schrijven. Het andere deel was docent zijn bij de Horst in Driebergen, dat was een heel progressieve sociale academie. Daar waren heel actieve maoïsten onder de studenten en docenten. Ik heb er met plezier gewerkt. Maar ik moest in dienst, ik ben van lichting 75-4 en in juli in dienst gegaan.

Hoe startte jouw carrière in het leger?

Ik kwam op bij de intendance als onderofficier. Ik had officier moeten worden, maar dat heb ik geweigerd. Onderofficier weigeren kon eigenlijk niet en dat was ook niet erg, want daardoor kon ik langer als VVDM'er actief zijn. Ik moest 18 maanden, dat was de kaderverplichting. De opleiding was grotendeels in Bussum op de Kolonel Palmkazerne bij de intendance. "Geef zieken, zwakken ook een kans, stop ze bij de intendance." Dat was een gedenkwaardige tijd. Ik was sowieso al wat ouder en een linksig type. Ik was van 1948 en zat net op de rand van net wel/net niet in dienst. Het was een positieve beslissing geen dienstweigeraar te zijn, maar in dienst het goede proberen te doen. Het progressieve, de zaak van binnenuit veranderen.

Dat had je al voor je in dienst moest bedacht?

Jaja. Ik had contacten met VVDM'ers en een bestuurder in die tijd en dat ik al van meet af aan actief zou worden in de VVDM in het afdelingsbestuur. Bij mezelf had ik in gedachten dat ik naar het hoofdbestuur wilde. Niet per se als voorzitter, maar als bestuurder. Dan was je vrijgesteld van diensten en kon je het 'Vakbondswerk' doen. Dat was het plan en dat lukte.

Wat wilde je veranderen?

Ik wilde een democratischer leger, ik was geen pacifist en ook niet per se tegen een leger. Met een figuur als Luns was ik het helemaal niet eens, dat was foute boel. Maar ik was het ook niet eens met degenen die vonden dat het allemaal per se fout was. Dat het leger gelijk was met rechts, laat staan fascisme. Allemaal onzin. Van binnenuit veranderen, de mars door de instituties.

De leden van het hoofdbestuur werden voor een duur van zes maanden gekozen, met eventueel verlenging. Dat was een constante wisseling.

Continuïteit is altijd lastig in een bestuur. Ik had als steunpilaar Kees Stapper. Dat was een hele gedreven jongen die later adviseur van Joop den Uyl is geworden. Die had een hoop ervaring. Je werd ook een maand ingewerkt door je voorganger. Die introduceerde me ook bij de politieke woordvoerders: Klaas de Vries en Van Lent toen nog kamerlid, en bij de pers. De vaste man bij het ANP, de *Trouw*, dat was Ferry Mingele toentertijd. Zo marcheer je in *no time* in het werk. Het was een *rollercoaster* want dagelijks gebeurde er wel wat. Dan weer een nieuwsbericht, dan weer een schandaal. We hadden een conflict met defensie over de ledenwerving. We moesten voortdurend leden werven bij iedere nieuwe lichting want er stroomden er minstens evenveel uit. We hadden rond 22.000 leden, maar dat zou binnen een half jaar kunnen reduceren tot 10.000. Dat is

later ook gebeurd. Het was bikkelen en werven en we hadden de faciliteiten-regeling die door voorgangers verkregen was. Een bepaalde tijd dat je toegang had, dat kon niet geweigerd worden. Je kon naar de kamers naar de maten.

Deed het hele bestuur daar aan mee, ook jij als voorzitter?

Ja, als je tijd had. Als voorzitter en penningmeester had je ook andere verplichtingen, maar als je tijd had deed je het wel. Een paar keer per week. Twee keer per maand naar Den Haag voor overleg, de pers.....

Twee keer naar Den Haag. Met wie praatte je daar?

Met het Georganiseerd Overleg en tussendoor met het Dienstenoverleg en overleg met collega's. Je was heel veel op pad. Voor het Georganiseerd Overleg was er het technisch vooroverleg en op dinsdag en donderdag had je dan het officieel overleg met de staatssecretaris erbij, dat was toen Van Lent. Daar werd alles afgekaart en moest je adviezen geven over conceptregelingen die defensie voorstelde. Je had te maken met voorzitters van (*de bonden van, red.*) onder-officieren, officieren, korporaals.

Hoe zaten die in het overleg?

Kritisch. Ten opzichte van de staatssecretaris primair en ten opzichte van ons meer collegiaal. We werden best geaccepteerd. Met een uitzondering. We hadden een conflict met de Landelijke Korporaals Vereniging. Dat was niet om de persoon, want het was een heel aardige vent die voor hen in het overleg zat. Die korporaals deden ook de rijopleidingen. De dienstplichtigen die ze opleidden waren vaak hoger opgeleid dan de korporaals en die zaten ze vaak te piepelen. Dat werd afgereageerd op ons, daar kon ik niks aan doen. De korporaalsvereniging had besloten het contact met de VVDM te verbreken. In het overleg weigerde hun vertegenwoordiger mij de hand te schudden, dat moest ie van zijn achterban, ik vond het heel zielig voor hem. De andere collega's schudden hun hoofd, dat kon je toch niet maken.

Ging je alleen naar het overleg of met de secretaris?

Die ging wel eens mee, maar meestal ging ik in mijn eentje. Er was best veel werk. We maakten hele lange dagen. Vaak ging ik ook in het weekend naar de Rooie Haan* bij Jan Nagel, die had de VVDM als stokpaardje. Ik stond ook als een van de weinigen (*bestuursleden*) vroeg op. Om negen uur aan het werk. Ik wachtte niet op de secretaris maar ging aan de slag met de post. Je had secretarissen die daar wat *pissed* over waren. Maar ik zei "Kees sorry, maar ik wil gewoon beginnen, het liefst om half negen en dan begin ik met de post."

Wie waren je collega's in het bestuur?

Er waren heel verschillende jongens. Sommige zijn inderdaad in de vakvereniging actief geworden. Anderen zoals ik zijn wetenschapper geworden. Je wilde gewoon wat nuttigs en leuks doen. Er zaten weleens idioten tussen. Er zaten veel academici bij, hoger opgeleiden.

Maar in de afdelingen was dat minder.

Je had wel eens clashes. Bij het 10-jarig bestaan (*van de VVDM*) hadden we van

---

* Kritisch radioprogramma van de VARA.

alles georganiseerd. We hadden ook Willeke van Ammelrooy uitgenodigd voor de maten. Er was een kraampje en daar konden mensen met haar praten. Er was een clubje uit Ede van zeer actieve VVDM'ers en die hebben actie tegen haar gevoerd omdat ze vonden dat ze een schandalige actrice was omdat ze zoveel bloot was. Ze waren oprecht ervan overtuigd dat dat schandelijk was. Ik ben op ze afgestapt en gevraagd "Wat doen jullie nou? We hebben haar uitgenodigd, dat kun je toch niet maken?" Maar zij was al boos vertrokken. Die clashes hadden te maken met opleidingsniveau en algemene culturele oriëntatie. Dat kwam vaker voor. In de *Twintig* had Kees Grimbergen op een gegeven moment geschreven *Voor de kat zijn kut of de kat zijn viool*. Daar kwamen heel veel protesten op. Die maten.... wij waren toch wat studentikoos, maar die maten waren dat helemaal niet, die 20.000 leden. Daar waren er heel veel bij, met alle respect... jongens uit de provincie met een heel andere geestelijke en culturele horizon, dat was wel degelijk een clash.

Had je die botsingen ook op de ALV's* met de afdelingen?

Nauwelijks. Wel een clash maar niet in dat opzicht. Op de ALV kwamen toch alleen maar hoogopgeleiden met een missie. Dat kon een BVD-missie zijn, een van het ANJV, soms ook neutraal.# En dat was het dan. In het bestuur zaten ook mensen met diverse missies, neutralen zoals ik. Ik had op dat moment meer 'We maken er een goede vakbond van.' In het voorjaar van 1976, ik was een paar maanden voorzitter, kwam het tot een clash met minister Vredeling over de faciliteitenregeling. Die werd volgens ons niet nageleefd. Dus vonden wij als bestuur dat mensen als onderofficieren en wachtcommandanten ons de toegang tot kazernes ontzegden, dat dit in strijd was met de faciliteitenregeling. Het was onrechtmatig dus kon je dat negeren, dat was de redenering. Maar de militaire justitie dacht daar anders over. Die zeiden 'Jij weigert een dienstbevel en ongeacht wat er achter zit als problematiek, het mag dus niet en wij gaan jou vervolgen.' Dat werden militaire strafzaken bij de Krijgsraad en het Hoger Militair Gerechtshof en er werden straffen opgelegd. Twee weken Nieuwersluis was het standaardtarief. Vredeling liet weten als het een beleidsinstrument is van de VVDM om dienstbevelen te weigeren, dan breek ik jullie poten. Dat heeft ie ergens gezegd, hij schreef dat ietsje deftiger op. Dan is het einde bericht en afgelopen, dan trek ik jullie faciliteiten in. Hoe antwoord je daarop? De witte BVD vond: geen enkele concessie. Dat leek ons niet handig. Dat haal je domweg niet. Daarover hebben we veel intern overlegd, veel pers en uitzendingen in het NOS journaal.

Er was ook aandacht van de Militaire Inlichtingendienst.

De eerste dag dat ik optrad als voorzitter op de Hojelkazerne en de veiligheidsofficier Den Dekker verwelkomde mij. "Ja De Roos, we wisten van te voren al dat je voorzitter zou worden." "Nou dan wist u meer dan ik. Er was een verkiezing." "Ja, nee, en je vader is dominee daar en daar." Ze hadden me helemaal nagetrokken. Beetje Koude Oorlogssfeer. Ik was object van de

---

* ALV: Algemene Leden Vergadering waarbij de actieve leden van de afdelingen vergaderden in Utrecht met het hoofdbestuur.

BVD: Bond voor Dienstplichtigen, vaak aangeduid als witte BVD. Actieve leden werden met een eigen agenda ook actief binnen de VVDM-afdelingen. Dat gold ook voor sommige dienstplichtigen uit het ANJV: Algemeen Nederlands Jeugd Verbond, een Nederlandse communistische jongerenorganisatie, nauw verbonden aan de CPN.

inlichtingendienst, maar dat wist je. De hele VVDM wist dat. We waren daar totaal niet vanonder de indruk. Het punt was alleen dat die lui allerlei moeite deden, maar die snapten juist niet dat wij heel openlijk opereerden, we hadden helemaal niet de intentie om iets te verbergen. Dat was heel anders met de witte BVD. Die was wel conspiratief, van onderuit. Wij waren maar collaborateurs in hun ogen. Ze waren niet mijn vrienden. Ze hadden toen al een rampzalige koers. Suiker in de tank en zo. Ze hadden ook wel een punt. Maar dat gaf ook aanleiding tot interne conflicten en daar had ik als voorzitter later rechtstreeks mee te maken. Wat de spanning in het bestuur was... niet alleen mijn bestuur, wat was je nou? PvdA of toch wat linkser? Je stond altijd wel onder verdenking dat je ofwel CPN'er of anders was. Dat drukte er altijd wel op, het was altijd een thema.

Wie had die verdenking. Was dat onderling?

Ook. Maar ook vanuit de achterban, vanuit de actieve maten. De witte BVD 'ers. Die spanning was aanwezig. Maar er waren ook afdelingen waar het ANJV niets te vertellen had maar waar de BVD de invloedrijkste was. Puur ook op kwaliteit van mensen, die gewoon goed waren. Die daadwerkelijk goed werk deden. Iemand als Jan Duighuizen was inhoudelijk heel goed bezig. Dat deden ze ook, maar ze hadden een confrontatiepolitiek met de regering. Dat was rampzalig en leidde tot niks. Ik was sterk voorstander van aansluiting bij het FNV, wat later ook gebeurd is. Ik vond dat je een echte vakbond moet zijn en je ook beperken tot echte vakbondsthema's, er mag best wel politiek bijkomen zoals echte vakbonden dat doen. Maar niet een zootje wilde stakers of actievoerders.

Terug naar de MID, er waren ook VVDM'ers die kletsten met de MID.

Natuurlijk waren die er! Er werden ook mensen concreet van verdacht. Paul Damen zat niet in het bestuur. Een heel actieve jongen. Er werd gewoon over gekletst. Jens Cnossen zat in het bestuur voor de marine. Die zei tegen mij over Ton Huijzer, die een ANJV 'er was en een heel redelijke en betrouwbare jongen, (Theo imiteert zware stem): "Ton, de zwijger. Die zwijgt altijd". Mij interesseerde het niet veel. Alles wat we deden was volstrekt open. Elke scheet die we deden werd in de publiciteit gebracht. Dat was juist het doel.

De toegepaste actiemiddelen. Met de wijsheid van 40 jaar later, zou je het nog zo doen?

Je moet echt vaststellen dat we beperkte mogelijkheden hadden, maar die acties wel deden. Dat sommige geslaagd waren en sommige minder. Ik herinner me een demonstratie op de Dam. Er was iemand onderdrukt, *De Waarheid* berichtte dat het een strijdbare demonstratie was. Als *De Waarheid* dat schrijft, dan was er anderhalve man en een paardekop. We werden wel op de huid gezeten door de CPN, dan werd ik door *De Waarheid* gebeld.

Over het algemeen hebben we een heel gezonde vakbondspolitiek gevolgd. We bouwden voort op de standpunten van voorgangers die echt dingen hadden afgedwongen. Verbeteringen in het straf en tuchtrecht, regeling vertrouwensman, faciliteitenregeling, vrijheid van meningsuiting.

Was de VVDM een organisatie waar vanboven de acties bedacht werden die in de afdelingen moesten worden uitgevoerd of kwamen de initiatieven van onderen?

Van allebei. Er werd veel in de afdelingen gedaan buiten het bestuur om. De staking in Zuidlaren* was volstrekt spontaan. Je kon alleen achteraf reageren, commentaren geven, ondersteunen. Heel veel gebeurde er in de afdelingen. Er werden ook dingen centraal aangestuurd en bedacht. Het bestuur, met mij als voorzitter, was wel het gezicht. Zo werkte dat. Alles werd je aangerekend door Van der Slikke (*Bevelhebber Landstrijdkrachten*).

Van der Slikke was bang dat door weigeringen de krijgstuicht werd aangetast, maar ook door stakingen op kazernes tijdens de acties voor compensatie. Van der Slikke zette minister Vredeling onder druk om een standpunt hierin te formuleren en daarmee zat Vredeling tussen twee vuurtjes. Was je je daarvan bewust?

Niet in die mate dat men zo bang was voor deze vorm van structureel verzet. Die acties werden vaak helemaal niet door de VVDM geëntameerd, de VVDM was lang niet in alle afdelingen even actief of gezaghebbend. De witte BVD was heel actief en die had meer de hand in dat soort acties. Dat was de spanning met het hoofdbestuur. Wij zaten helemaal niet te wachten op wilde acties, zoals elke vakbond helemaal niet zit te wachten op wilde stakingen.

De Twintig was een succesvol blad. Wat voor functie vervulde de Twintig? Het leek meer dan een verenigingsblaadje, het was een actiemiddel?

Het was een actiemiddel. Het had ook een zekere onafhankelijkheid. Wat dat betreft was het ook een tricky relatie. Uit mijn studententijd had ik gezien dat de neiging er snel was om een redactie in het gareel te schoppen. Dat wilden we absoluut niet. Wat wel zo was, ze maakten dingen groter. Derk en Fons# waren geniale journalisten en die maakten er een geweldig product van. Ze waren hevig nieuwsmakend. Het blad werd heel goed gelezen door journalisten. Had er iets in *Twintig* gestaan, dan werd ik weer uitgenodigd voor de Rooie Haan. Maar je kon ze ook niet helemaal vertrouwen. In dat conflict (*met Vredeling*) waar we het net over hadden mengde Derk zich een beetje in de discussie en zat de boel op te juttunen. Hij was in die situatie geen onafhankelijk journalist. Het was ook weer zo dat hij later de bestuurskant opwaaide. Maakte die daar weer een nummer van. Hij had wel een eigen agenda, hij kwam uit de radikalinski hoek, maoïst, stalinistische kutpartijtjes. Dat was ie ook wel weer ontgroeid. Ze konden een smakelijk blad maken.

Hadden ze ook invloed binnen de VVDM?

Ja, het werd wel gelezen door de maten. Dan heb je wel invloed. Ze bepaalden echt het gezicht van de VVDM in die tijd.

Af en toe is er de discussie: moeten we weer een dienstplichtleger?

Op het ogenblik is het niet aan de orde. Als er weer een komt moet de dienstplicht algemeen zijn, vrouwen en mannen. Belachelijk om alleen mannen te doen. Ik ben niet principieel tegen een dienstplichtleger. Er zijn grote

---

* zie http://dewinkelhaak.net/Artikelen/2016/Zuidlaren_5.html

Derk Sauer en Fons Burger

voordelen zoals de verankering in de maatschappij tegenover een vrijwilligersleger. Dat vonden we toen al, en nog steeds.

Oud-beroepsmilitairen zijn het helemaal eens met je.

Ja, weet ik. Toen het werd afgeschaft.... officieren zaten in tranen. Ze zeiden tegen mij: "Theo, de kwaliteit holt zo hard achteruit." Vergis je niet in de knowhow van dienstplichtigen. Die waren hoog opgeleid en waren goud voor hun onderdelen.

Men had ruime keus en deed aan cherry-picking.

Natuurlijk. Je had twaalf maanden zeer goedkope arbeidskrachten en die losten jouw problemen op. Ook bij de krijgsraad, altijd was er wel een vaandrig als secretaris, structureel. Op het moment is er geen reden, er moet ook wel een *social need* voor zijn. Het is een enorme organisatie en je haalt mensen uit hun reguliere leven, die moet je compenseren. Dat gebeurde keurig. Als je uit dienst kwam en je geen werk had kreeg je een extra hoge uitkering, geen bijstand maar WWV. Je had allerlei voorzieningen als dienstplichtige: je kon als je paraat was cursussen volgen, je kreeg vrij voor beroepsoriëntatie. Een heleboel van die jochies die leerden wel wat in dienst. Voor het eerst in hun leven wat discipline, een beetje cursussen volgen. Ik hoor eigenlijk nooit 'Het was verschrikkelijk in dienst, het was verloren tijd.'